

STUDIJE I ČLANCI
STUDIES AND ARTICLES

III

Alenka Zupančič
Filozofski institut
Slovenačka Akademija nauka i umetnosti

Seksualno i ontologija

Apstrakt *Tekst ispituje neke ključne filozofske, i posebno ontološke, implikacije psihoanalitičke teorije seksualnosti frejdovsko-lakanovske orijentacije. Kao nešto što se ne može svesti na različite seksualne prakse i sadržaje, pojam seksualnosti dobija pojmovnu težinu koja ga čini posebno značajnim za filozofsko ontološko mišljenje. Polazeći od hipoteze da je nešto u vezi sa seksualnošću na konstitutivan način nesvesno – odnosno da postoji samo u formi nesvesnog – tekst ukazuje na jedinstveni kratki spoj epistemološke i ontološke ravni na delu u psihoanalitičkoj teoriji, koji se ne može zanemariti u filozofskom razmatranju odnosa znanja i bića.*

Ključne reči: *filozofija, psihoanaliza, seksualnost, biće, znanje.*

183

Kakve su implikacije nekih ključnih pojmovnih otkrića psihoanalize po filozofiju, i posebno po filozofsku ontologiju?¹ Ovo pitanje pruža opšti okvir za specifičnu argumentaciju koja se nudi u ovom tekstu. Odmah ću izneti sledeću temeljnu tezu: pojam nesvesnog – u svojoj intrinzičnoj i nesvodivoj vezi sa seksualnošću – nije jednostavno pojam koji se odnosi na neko tek otkriveno biće ili entitet, već je pre reč o otkriću singularnog, paradoksalnog entiteta koji niti je naprosto biće, niti je nebiće. Vrlo kratko rečeno: ako kažemo da je nešto u vezi sa seksualnošću *na konstitutivan način nesvesno*, to nas ne upućuje na neki određeni seksualni sadržaj ili značenje, već pre na neku temeljnu negativnost („jaz“), implicitnu seksualnosti koja, kao takva, daje svoju strukturu nesvesnom.

Nasuprot Jungu (Jung), Frojd (Freud) je insistirao na tome da seksualna „energija“ nije prosto neki element kojem pripada mesto u celini ljudskog života; središnja tačka Frojdovog otkrića odnosila se upravo na to da nema „prirodnog“ ili unapred ustanovljenog mesta ljudske seksualnosti, da je ona na konstitutivan način izmeštena (*out-of-place*), fragmentirana i rasejana, da postoji samo u otklonima od sebe same i od sopstvenog takozvanog prirodnog objekta, da najzad nije ništa drugo nego „iz-mešte-nost“ sopstvenog konstitutivnog užitka. Druгим rečima, Frojdov temeljni potez odnosi se na desupstancijalizaciju

¹ Tekst predstavlja priređenu verziju izlaganja koje je održano u Rimskoj dvorani Biblioteke grada Beograda 18. decembra 2013. godine u organizaciji Instituta za filozofiju i društvenu nauku.

seksualnosti: seksualno nije supstancija koju treba podesno opisati i odvojiti – ona je sama nemogućnost sopstvene omeđenosti ili odvojenosti. Ona se ne može u potpunosti odvojiti od bioloških, organskih potreba i funkcija, ali se ne može ni naprosto svesti na njih. Seksualno nije odvojeni domen ljudske aktivnosti ili života, i zbog toga se može naći u svim domenima ljudskog života. Takođe bismo mogli da kažemo: seksualnost je nešto što postoji „po sebi“ samo kao nešto drugo.

184

Ono što u frejdovskom otkriću uznemirava i danas nije naprosto njegovo naglašavanje seksualnosti – ta vrsta otpora, indignacije nad psihoanalitičkom „opsesijom opscenostima“ nikada nije bila tako jaka i ubrzo ju je marginalizovao sve liberalniji seksualni moral. Teza koja je unosila daleko više nemira odnosila se na uvek problematičan i (ontološki) nezvestan karakter same seksualnosti. Na viktorijansko podvriskivanje o tome kako je „seks prljav“, Frejd nije odgovorio – „ne, nije prljav, seks je prirodan“. Njegov odgovor bi pre bio: „Šta je taj 'seks' o kojem govorite?“

Vratimo se, dakle, tezi prema kojoj je nešto u vezi sa seksualnošću *na konstitutivan način nesvesno*: rekla sam da nas to ne upućuje na određeni seksualni *sadržaj* ili *značenje*, već pre na neku temeljnu negativnost („jaz“), implicitnu seksualnosti, na nešto što tamo nedostaje a što ipak daje nesvesnom njegovu strukturu. U filmu *Ninočka* Ernsta Lubiča (Ernst Lubitsch) pojavljuje se izvrsna šala koja nam može pomoći da bolje razumemo ovu naizgled paradoksalnu konfiguraciju.

*Momak ulazi u restoran i kaže konobaru: „Kafu bez šlaga, molim“.
Konobar mu odgovara: „Žao mi je, gospodine, ostali smo bez šlaga.
Može li kafa bez mleka?“*

Ako se čini da psihoanaliza nikako ne može da nas „usluži“ bez seksualnosti, to je zbog toga što nema seksualnosti (nema prave seksualne supstancije) kojom bi ona mogla da nas usluži. U isto vreme, međutim – ostajući i dalje na logičkom tragu ove šale – seksualnost je taj jedinstveni šlag čije ga nebiće ne svodi na puko ništa. Jer, to ništa se šepuri naokolo, pravi nevolje i ostavlja tragove.

Ako je ontologija diskurs gospodara, kako je govorio Lakan (Lacan), a biće je uvek „biće-na-zapovest“, bilo bi odveć jednostavno razumeti to u svetlu gospodarenja nad bićem, nad time šta će biti, a šta neće. Ovde je reč o nečemu malo složenijem, a navedena šala ponovo može da nam pomogne da ukažemo na to. Ono što obično ostaje izgubljeno za ontološko mišljenje, nije nešto (neko određeno biće), već pre paradoksalna vrsta „ničeg“ ili negativnosti, upravo ona dimenzija prema kojoj kafa

„bez šlaga“ nije nužno isto što i kafa „bez mleka“. Drugim rečima, pored negativnosti koja upućuje na prosto odsustvo ili nebiće, postoji i jedna temeljnija negativnost koja iskrivljuje, „magnetizuje“ sam prostor bića, diktira njegovu topologiju ili strukturu. (I to se obično izgubi u ontologiji, nauci o „biću-kao-biću“.) U onome što sledi, predložiću jedan mogući način da ove iskaze učinimo opipljivijima i pojmovno čvrstima.

—

U filmu Džona Hjustona (John Huston) *Freud: The Secret Passion* (Frojd: tajna strast, 1962) postoji vrlo moćna scena u kojoj je Frojd prikazan kako predstavlja svoju teoriju o dečjoj seksualnosti pred velikom publikom obrazovanih muškaraca. Njegovo kratko predstavljanje, prekidano povicima posle gotovo svake rečenice, dočekano je snažnim i bučnim negodovanjem; nekoliko muškaraca je iz protesta napustilo izlaganje, pljujući na pod pored Frojda. U nekom trenutku, nastojeći da uspostavi red, predsedavajući uzvikuje: „Gospodo, nismo na političkom skupu!“

185

To je vrlo intrigantna opaska koja nas direktno upućuje u pravom smeru: u pravcu čudnovate, iznenađujuće koincidencije između politike i (frojdovske teorije) seksualnosti. Kao da svaki put kada se ponovo pokrene pitanje seksualnosti računamo s nečim što pripada i redu političkog. To bi svakako moglo da važi za politiku samog psihoanalitičkog pokreta i za razdore koje je u njemu proizvela. No, to bi moglo da bude tačno i u načelu uzev.² Time se dakako ne sugerise da je politika nešto što, u sopstvenim najdubljim dubinama, ima veze sa seksualnošću. Ovde nije reč o psihološkoj ravni implicitnoj tvrdnjama o seksualnoj motivaciji politike (ili političara). Reč je zapravo o borbi oko ontološkog statusa seksualnosti, što implicira izvesnu odluku o njoj. Frojdovska koncepcija seksualnosti odnosi se na to – ako nastojimo da je stavimo u jednu formulu – da je seksualnost strukturirana oko karike koja nedostaje u ontološkom lancu njene sopstvene stvarnosti. Ona niti prosto jeste, niti nije. A to se jasno suprotstavlja drugim shvatanjima seksualnosti koja je uzimaju kao pozitivan entitet koji treba uočiti, a potom ograničiti ili podsticati, ignorisati kao drugorazrednu pojavu ili ga isticati kao nešto suštinsko. Pitanje za Frojda nije da li seksualnost treba smatrati važnom ili ne: ključ je u tome da je ona važna (da determiništa šta postajemo) zato što nikada naprosto nije nešto što „jeste“. Upravo u ovom smislu se možda može ponoviti dobro poznati slogan „seksualno je političko“ i može mu se dati novo, radikalnije značenje. „Seksualno je

2 Iscrpan komentar o ovim pitanjima nudi Dolar 2007.

političko“ može se misliti ne kao sfera bića gde se takođe odigravaju političke borbe, nego kao naprslina u biću, omaška bića koje otvara jedinstveni ontološki međuprostor, koji je takođe i prostor političkog.

Dakle, vratimo li se nemiru koji je isprovociralo frojdotsko shvatanje seksualnosti (koje uključuje i dečju seksualnost) – iz današnje perspektive, veoma se lako može dogoditi da propustimo šta se tu tačno zbiva i da pripišemo burnu reakciju viktorijanskom moralu Frojdrovog doba. Mi smo naučili da „tolerišemo“ mnogo i da o seksualnosti govorimo krajnje otvoreno, mi znamo da „seksualnost nije nešto čega bi se trebalo stideti“, i da je čak dobra za naše (mentalno i fizičko) zdravlje. Takođe, mislimo da su Frojdova otkrića o determinantnoj ulozi „psihoseksualnog“ u našem razvoju postala prilično integrisana u psihoanalitičke terapijske prakse, iako u ponešto razblaženom obliku. Otud bi moglo da bude veliko iznenađenje ako bi se pokazalo da je to daleko od istine. Šalev i Jerušalmi (Shalev i Yerushalmi) su 2009. godine objavili zapanjujuću studiju o statusu seksualnosti među savremenim terapeutima koji se bave psihoanalitičkom psihoterapijom. Rezultati ove studije nagnali su Kaveha Zamanijana (Kaveha Zamanian) da objavi članak u kojem sumira neke rezultate te studije na sledeći način:

Terapeuti u studiji Šaleva i Jerušalmija uglavnom su verovali da seksualnost služi kao odbrana od dubljih i težih pitanja, poput onih koja se odnose na intimnost i lični identitet. [...] U stvari, seksualna pitanja su posmatrana kao prepreka da se pomogne pacijentima da se prilagode svom okruženju i funkcionisanju u celini. [...] Oni su se fokusirali na seksualne susrete pre no na psihoseksualne aspekte razvoja. Zapanjujuće je da su dva terapeuta rekla da bi 'seksualna pitanja trebala da tretiraju seksolozi, a ne psihoterapeuti'. [...] Jedan terapeut je zaključio da njegovi pacijenti 'retko govore o seksualnim pitanjima' i da njihove priče o romantičnim vezama 'nikada nemaju seksualne konotacije'. Četvrti i finalni faktor, a za mene najproblematičniji, odnosi se na tendenciju terapeuta da izbegavaju seksualna pitanja zbog nelagodnosti. Nekoliko terapeuta u ovoj studiji doživelo je raspravu o seksualnim stvarima kao 'oblik neprijateljstva koje je upereno ka njima', osećajući čak da ih 'njihovi pacijenti zlostavljaju'. Šokantno, jedna terapeutkinja je opisala jednog od svojih pacijenata na sledeći način: 'On kao da je mislio – ovo je terapija, pa mogu da pričam o čemu god hoću' (Zamanian 2011: 38).

Imajući u vidu Frojdrovu formulaciju *jednog i jedinog* pravila ili imperativa u psihoanalitičkom tretmanu, koji podrazumeva da se kaže apsolutno sve što pada na um, koliko god nam delovalo nevažno ili neprikladno, poslednja navedena rečenica zapravo zvuči kao izvanredna psihoanalitička šala.

Ako je ovakvo stanje stvari u „psihoanalitičkoj psihoterapiji“, ne treba da nas iznenadi da se generalni *Stimmung* u vezi sa seksualnošću ne razlikuje mnogo. Tome ni na koji način ne protivreči blatantno medijsko izlaganje seksualnosti i način na koji se ona koristi u medijima. Nema protivrečnosti jer je ovde na delu sistematično svođenje pojma seksualnosti – svođenje na (različite) „seksualne prakse“ koje su u osnovi „seksualnih odnosa“. To očigledno važi i za terapeute koji su bili uključeni u studiju Šaleva i Jerušalmija: seksualnost postaje nešto više-manje bezobrazno, što se radi ili se ne radi, i čime se na kraju može zlostavljati vlastiti terapeut ili terapeutkinja. Ako se shvata na ovaj način, gotovo da se možemo složiti s tvrdnjom da „seksualnost služi kao odbrana od dubljih i težih pitanja“. Ironija je, naravno, u tome što je za Frojda seksualnost bila „dublje i teže pitanje“ iza različitih seksualnih praksi i navika – nešto inherentno problematično, što remeti identitete – jer „samo mali deo nezadovoljenih seksualnih tendencija... može naći izlaz u koitusu i drugim seksualnim radnjama“ (Freud 1910: 137). Ono što se ovde dešava može se opisati na sledeći način: prvo, potpuno se odstupa od frojdovskog pojma seksualnosti, koji se svodi na činjenični opis izvesne vrste fenomena. Zatim, drugo, otkriva se da je seksualnost upravo ono na šta je u prvom koraku svedena: precenjeni epifenomen. Kad se, na primer, pretpostavi da psihoanaliza tvrdi da svi naši (neurotični) problemi potiču iz lošeg seksa ili otud što ga nema dovoljno, onda tu više nema prostora – za šta? Pa, upravo za psihoanalizu (Ibid). Šta je ono što dve naizgled oprečne terapijske perspektive (ona koja tvrdi da je seks odgovor na sva pitanja, i ona koja odbacuje seks kao precenjen) imaju zajedničko? Ni u jednoj od njih ne ostaje prostora za psihoanalizu i za ontološku ravan njenog preispitivanja. Ne ostaje prostora za psihoanalizu pošto ona vidi nemogućnost punog seksualnog zadovoljstva – u odsustvu svih spoljnih prepreka – kao konstitutivan *deo* nesvesne seksualnosti kao takve, kao deo njene problematične ontološke konstitucije, koja je upravo vezuje za pojam nesvesnog.

187

Međutim, ako je taj stav odista „odbrana“ od nečeg što je uključeno u frojdovsku *teoriju* seksualnosti, šta je tačno to nešto? Jer, jedno je sigurno: moramo se odupreti iskušenju da odbranu od seksualnosti uzimamo kao nešto što samo sebe objašnjava. Ne može „seks“ da objasni odbranu, upravo suprotno, odbrana može da osvetli nešto inherentno problematično o prirodi seksualnosti – nešto što nas, kako ćemo videti, nužno vodi ka duboko metafizičkim pitanjima.

Osvrnimo se sada na sledeće ključno pitanje: šta je to što čini nešto u seksualnom *konstitutivno* nesvesnim (i na taj način povezanim s

označiteljem i njegovim rezom)? Drugim rečima, šta je to što seksualnost čini nesvesnom čak i kada se javi prvi put, a ne usled naknadnog potiskivanja? Šta je to u vezi sa seksualnošću što se može pojaviti samo kao potisnuto? Implikacija ovog pitanja mora, naravno, biti sledeća: šta je to u vezi sa seksualnošću što se u stvarnosti registruje samo u formi potiskivanja (a ne kao nešto što prvo *jeste*, a potom je potisnuto)?³ Veza između nesvesnog i seksualnosti nije veza između nekog sadržaja i njegovog skladišta; *seksualnost pripada samom tu-biću nesvesnog* u njegovom paradoksalnom ontološkom statusu.

188

Pitanje „šta je to što čini nešto u vezi sa seksualnošću *konstitutivno* nesvesnim (*unbewußte*)?“ vodi pitanju o paradoksalnom kratkom spoju seksualnosti i znanja (*Wissen*), objedinjenih u negativnosti koja im je oboma zajednička. Bez sumnje, nesvesno nije prost opozit znanju, nego je „znanje koje sebe ne zna“ (Lakan), i postoji samo u izmeštenim formama (formacijama nesvesnog). Ovde se događa jedinstveno zakrivljenje ontološkog prostora. Seksualnost i znanje se strukturiraju oko temeljne negativnosti, nedostatka koji ih ujedinjuje u tački nesvesnog. Ili možda preciznije: psihoanalitički pojam nesvesnog je pojam inherentne veze između seksualnosti i znanja u samoj njihovoj negativnosti.

Paradoksalni kratki spoj znanja i seksualnosti dobija, naravno, svoj prvi i najepskiji prikaz u Bibliji. Čin kušanja s drveta saznanja uvodi seksualnost u svet (i čini je sramnom, nečim što treba skrivati). A tu je i činjenica da „poznavati, u biblijskom smislu reči“, kao što svi znamo, označava seks. Ovaj određeni način upućivanja na seksualni odnos očigledno nije iste vrste kao drugi česti eufemizmi za snošaj koje nalazimo u Bibliji: „ući“, „leći sa“ i „ući u“. Ta ključna biblijska priča koja prikazuje neodvojivost seksualnosti i znanja od scene prvobitnog greha, utoliko upućuje u pravom smeru. Ima nečeg u vezi s (označujućim) *znanjem* što je na konstitutivan način uključeno u postajanje seksualnim („grešnim“) u seksualnosti. I to nas, na možda neočekivan način, vraća ravno Frojdu. Prema Frojdu – bar prema jednom od izvora (npr. Freud 1908) – dečja seksualnost postaje „seksualna“ kada se ukrsti s (potragom za) *znanjem*, što se obično organizuje oko čuvenog pitanja: „Odakle dolaze deca?“

Osim u kontekstu svog ključnog i uopštenog pojma nesvesnog, Frojd je razmatrao vezu znanja i seksualnosti kada je sugerisao da je upravo

3 Frojd se s ovom dimenzijom nesvesnog susreo vrlo rano; zbog toga se odlučio na odbacivanje hipnoze kao prikladne tehnike pomoću koje se prvo ustanovljuje potisnut sadržaj, da bi se potom obznanio analizandu. Pošto to nije uspeo, Frojd je počeo da veruje da se nesvesno ne odnosi naprosto na ovaj ili onaj potisnuti sadržaj.

dečja seksualnost područje u kojem počinje (opšta) potraga ili želja za znanjem. Frojdska genealogija strasti za znanjem je po sebi složena i intrigantna, iako može delovati izrazito jednostavno (Ibid). Ovo je njen bazični okvir: kod ljudi ne postoji izvorni nagon za znanjem. On se pojavljuje u trenucima egzistencijalnih poteškoća, na primer kada se deca osećaju ugroženo činjenicom (ili mogućnošću) da će dobiti brata ili sestru. (Prokreativna) seksualnost vrlo brzo postaje očigledni igrač u svim pitanjima (tu) *bivanja* sobom i drugih. Ona na scenu stupa pitanjem o biću („Kako mi postajemo?“), i na nju stupa kao negativnost, kao junak koji ne zadovoljava nijedan mogući pozitivan odgovor. Iako je očigledno da učestvuje u postajanju bića, uprkos tome, seksualnost ne pruža nešto za šta se možemo uhvatiti, ne pruža sidrište u objašnjenju bića (kao bića). Štaviše, za ljubopitljivo dete seksualnost je takođe vezana za priče i mitove, sramotu i izbegavanje, ponekad čak i za gađenje i kaznu.

189

Ključno je još jednom ukazati na to da pravo pitanje počinje tek ovde. Stid od seksualnosti i njeno prikrivanje (koje dolazi od odraslih) ne bi trebalo uzeti kao nešto što je samom sebi objašnjenje, odnosno kao nešto što se može objasniti „tradicionalnom“ kulturnom zabranom seksualnosti, već upravo obratno. Uzrok stida zbog seksualnosti nije u nečemu što je tu, što je njome izloženo, već suprotno tome, u nečemu što nije tu, i čega (u njoj) zapravo nema. Bajke kojima objašnjavamo seksualnost deci ne služe toliko da bi maskirale i izobličile realistično objašnjenje, već treba da zamaskiraju činjenicu da potpuno realističnog objašnjenja nema, ili, preciznije, da čak i onim najiscrpnijim naučnim objašnjenjima nedostaje označitelj, „znanje“, koje bi objasnilo seksualno *kao seksualno*. Upravo se ovde događa kratak spoj između epistemološkog i ontološkog: jer je taj epistemološki nedostatak istovremeno i ontološki. Drugim rečima, pitanje nedostatka se ne odnosi na odsutni deo znanja o seksualnom (kao o potpunom entitetu po sebi), već na seksualno kao ne-sasvim uspostavljeno biće (i otuda kao konstitutivno nesvesno). Nesvesna seksualnost je kratak spoj između epistemološke i ontološke ravni: ona nije ništa drugo do oblik egzistencije negativnosti u kojoj se te ravni preklapaju.

U tom smislu, kultura nije naprosto maska za seksualno, nego maska *ontološke omaške* uključene u seksuaciju; ona je dvojnjak za nešto u seksualnom koje „nije“. I upravo u tom (indirektnom) smislu kultura je – prema klasičnom frojdskom stanovištu – seksualno „motivisana“. Nju nagoni ne ono što u seksualnom jeste, već pre ono što nije ili nije u potpunosti (ono što nije potpuno ontološki konstituisano). Zaključak koji

možemo izvesti iz svega ovoga bi stoga bio sledeći. Kada god dođe do društvenog, kulturnog, religijskog prikrivanja seksualnosti, možemo da budemo sigurni da se nikada ne prikriva samo ono što je tu (recimo, polni organi), već *takođe* i neka temeljna dvosmislenost, omaška koja, od samog početka, uvodi *metafizička* pitanja. Drugim rečima: što se više trudimo da mislimo seksualno kao seksualno (odnosno, što se više trudimo da je mislimo samo kao ono „što ona jeste“), to se brže nalazimo u sferi čiste i duboke metafizike.

190

Odlična i neposredna ilustracija ovoga može da se nađe u formi problema s kojim su se rani umetnici suočavali kada su slikali Adama i Evu. Da li treba da ih predstave s pupkom ili bez njega? Adam je stvoren iz blata, a Eva od Adamovog rebra. Nije ih rodila žena, pa kako onda mogu da imaju pupak? Međutim, bez njega bi izgledali čudno: oni su bili prvi ljudi, pa je trebalo i da izgledaju kao (drugi) ljudi. Ali, ako su kao ljudi oni stvoreni prema Božjoj slici, onda i Bog mora imati pupak, što stvara nove pojmovne poteškoće... Umetnici su se dovijali tako što su smokvino lišće povećavali toliko da je ono pored polnih organa, pokrivalo i donji stomak. Zar to uvećanje smokvinog lista koji treba da pokrije više od polnih organa nije savršena ilustracija argumenta koji ovde pokušavamo da razvijemo? Naime, prikrivanjem „seksualnog“, uvek se *takođe* – a možda i primarno? – prikriva jedna duboka dvosmislenost (nedostatak, jaz) koja se od njega ne može razdvojiti i koja se obično otvara u pravcu metafizike. U tački te negativnosti (jaza u biću) nesvesno proizvodi metonimijski lanac značenja kojima se napaja uobičajena hermeneutika nesvesnog.

Uvećani list smokve ne pokriva samo seksualno, nego i pupak kao izabranu figuru ožiljka koji ostavlja omaška bića – omaška bića uključena u seksuaciju (i seksualnu reprodukciju). Ako se čini da seksualnost postoji samo na ontičkom nivou i nema pravi ontološki dignitet, razlog za to nije što ona ne odgovara ničemu na ontološkom nivou, nego zato što odgovara jazu unutar tog ontološkog nivoa. A kad govorimo o pupku, nije slučajno da kod Frojda nalazimo čuveni, i neobičan, izraz: *der Nabel des Traums*, „pupak sna“, koji se ne odnosi na ono što znamo, već na rupu u samoj mreži znanja koja se može izneti tokom analitičkog tumačenja.

Čak i u najtemeljnije protumačenim snovima, često postoji deo koji mora da ostane neprohodan; i to zbog toga što tokom interpretativnog rada postajemo svesni da u toj tački postoji zaplet misli-sna koje ne mogu biti odgonetnute, i koji štaviše ne dodaje ništa našem saznanju o sadržaju sna. To je pupak sna, tačka u kojoj se dopire do neznanog (Freud 1991: 671).

Sugerisala bih da se termin „neznano“ ne čita kao da upućuje na nešto što je „neznano nama“, već u snažnijem smislu, kao znanje koje izvorno nedostaje, koje „nedostaje u realnom“, i koje je konstitutivno za nesvesno kao takvo. A ako je, za Frojda, nesvesno po definiciji seksualno, onda to nije tako zato što nesvesno uvek ima seksualni sadržaj, nego zato što se ta prava ontološka omaška, prelom ili „pad“ prenosi jedino seksualnošću. Termin „prenosi“ bi ovde trebalo razumeti takođe u smislu u kojem govorimo o prenošenju znanja (ili, u ovom slučaju, o prenošenju konstitutivne zapreke znanja).

Čuvena je rečenica Ronalda Dejvida Lenga (Ronald David Laing): „Život je seksualno prenosiva bolest od koje se umire u sto posto slučajeva“. Možda bismo ovo mogli da preformulišemo u naše svrhe i da kažemo: omaška u biću je seksualno prenosiva bolest samog bića.

Primljeno: 9. januar 2014.

Prihvaćeno: 10. februar 2014.

191

Literatura

- Dolar, Mladen (2007), „Freud und das Politische“, *Texte. Psychoanalyse, Ästhetik, Kulturkritik* 4: 14–38.
- Freud, Sigmund (1908) „Über infantile Sexualtheorien“, u *Studienausgabe*, Frankfurt am Main 2000, str. 37–145.
- Freud, Sigmund (1910), „Über „wilde“ Psychoanalyse“, u *Studienausgabe*, Frankfurt am Main 2000, str. 133–141.
- Freud, Sigmund (1991), *The Interpretation of Dreams*, Penguin.
- Shalev, Ofra i Hanoeh Yerushalmi (2009), „Status of sexuality in contemporary psychoanalytic psychotherapy as reported by therapists“, *Psychoanalytic Psychology* 26: 343–361.
- Zamanian, Kaveh (2011), „Attachment theory as defense: What happened to infantile sexuality?“, *Psychoanalytic Psychology* 28: 33–47.

Prevela s engleskog:

Adriana Zaharijević

Alenka Zupančič

The Sexual and Ontology

Summary

This paper explores some of the crucial ontological implications of the psychoanalytic theory of sexuality in its Freud-Lacanian orientation. As irreducible to different sexual practices and contents, the concept of sexuality obtains conceptual weight that makes it particularly relevant for philosophical ontological thinking. Starting from the hypothesis that something about sexuality is constitutively unconscious – that is to say, existing only in the form of the unconscious – the paper points at the singular short-circuit of the epistemological and ontological level which is at work in psychoanalytic theory, and which cannot be neglected in philosophical examination of the relation between knowledge and being.

Keywords: Philosophy, Psychoanalysis, Sexuality, Being, Knowledge